

Զ Հ Ո Ւ Դ - Ք Ո Ւ Շ Ա Ն ^{*)}

(Հրէաստանութիւն)

Վ Է Պ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

IX

Սրճարանը, ուր մտան Սէլիմը և Իբրտհիմը, լի էր ղէյլան ծխողների և թէյ խմողների ահագին բազմութեամբ: Կեղտոտ կարմիր ֆիտաները ¹⁾ գողցողի տեղ կապած ղէյլանի սպասաւորները, որոնց ճակատից ծորում էր կեղտի հետ շաղախուած բրտինքը, անդադար այս ու այն կողմն էին վազում ու տալիս որին մի ղէյլան, որին մի փոքր դաւաթ թէյ, որին մի ֆինջան սուրճ. նոյն կեղտոտ ֆիտայով նրանք մաքրում էին գաւաթները, նախապէս մխճելով սրճարանի մէջտեղի մեծ աւաղանի մէջ, որի ջուրը թէյի բաժակների ու ղէյլանների լուացումից դեղնագոյն տեսք էր ստացել: Այդ աւաղանի մէջ մըխուում էին և կաւէ լուլէիները առանց որոնց հաւատացեալները ոչ կարող են արտաքնոց գնալ, ոչ էլ նէմազ կատարել:

Երբ երկու շաթիրները ներս մտան, ամենքը ոտքի կանգնեցին՝ «բիսմուլլահ, բիսմուլլահ, աղա ֆէրրաշ-բաշի ²⁾» ասելով: Վերջին խօսքը վերաբերում էր Սէլի-

^{*)} Տե՛ս «Մուրճ» № 5.

¹⁾ Բաղնիքներում գործածուող գողնոց: ²⁾ Համեցէք, համեցէք, տէր ֆէրրաշապետ:

մին, որը թէեւ գեռ ֆէրրաշքաշիութեան աստիճանին չէր արժանացել, բայց արդէն վաղուց այդ տիտղոսն վայելում էր ամբօխից ¹⁾, սակայն երկու ֆէրրաշքերը գլխի թեթեւ շարժումով պատասխանելով յաճախորդների բարեւին, ասացին. «Ոչ, մենք կ'անցնենք դուրսը, կը նստենք սաքուի վրայ, այնտեղ աւելի զով է»:

Եւ գնալով ու նստելով սաքուի տախտակեայ տախտի վրայ, Սէլիմը պոռաց. «Բէջչա, մի լաւ դէյլան չաղ արա Շիրազի թամբաքուից և երկու գաւաթ տող ու շիրին ²⁾ թէյ բեր մեզ համար»:

Սաքուից կարելի էր նկատել փողոցի անցուղարձը ու դիտել Բէհման-Միրզա շահգագէի տունը:

Սէլիմը տեսաւ շահգագէների գալը Բէհման-Միրզայի տունը և որովհետեւ իֆթարի ժամանակ էր, ուստի ոչ մի արտակարգ բան չը նկատեց այդ այցելութեան մէջ, բայց երբ երրորդ դէյլանը ծխելիս նա տեսաւ, որ մի կին, ըստ երեւոյթին աղախին, անցաւ սրճարանի առջեւից և ուղղեց քայլերը դէպի շահգագէի տունը, նա վեր կացաւ, պատուիրեց Իբրահիմին դիտել և գնաց կնոջ ետեւից: Լսելով իր ետեւից ոտնաձայն, կինը յետ դարձաւ ու, նկատելով որ փողոցում ուրիշ մարդ չը կայ, բարձրացրեց երեսի քօղը և Սէլիմը ճանաչեց Շասսամանին:

—Գնա տեղդ նստիր և մի շարժիր մինչև իմ դուրս գալս. երբ դուրս կը գամ հետեւիցս եկ և յարմար տեղում ամեն բան կը պատմեմ քեզ, այս գիշեր շատ բաներ կ'անցնեն:

Արագ արագ արտասանելով այս խօսքերը խափշիկունին երեսի քօղն վայր ձգեց ու մտաւ շահգագէի տունը:

Սէլիմը մնաց շուաբաժ կանգնած. նա այժմ հասկա-

¹⁾ Պարսկաստանում քաղաքովարութիւնը պահանջում է խօսակցին մի աստիճանով բարձր անուանել. եթէ հարկւրապետ է, պէտք է ասել հաղարապետ. եթէ գնդապետ է—ղօրապետ. եթէ հասարակ ղինուոր է—տասնապետ. դուլամ է—դուլամբաշի, ֆէրրաշ է—ֆէրրաշքաշի: ²⁾ Քաղցր:

ցաւ, որ մի խորհրդաւոր բան է կատարուելու այս գիշեր շահագրէի տանը և դրա համար Բէգլար-բէգին ուղարկեց իրանց հսկելու, բայց ինչ բան—նա չէր կարողանում գուշակել: «Այս սատանայ Եսսամանը եթէ եկել է այստեղ, զուր չէ եկել. ուրեմն լսենք նրան և տեսնենք ինչ կը տնօրինէ Ալլահը»:

Եւ վեռադառնալով ու բռնելով սաքուի վրայ իր առաջուայ տեղը, նա պատուիրեց չորրորդ չաղ ղէյլան ու տաներորդ տող ու շիրին թէյի գաւաթ:

Սրճարանում մի գէրվիշ հեքիաթ էր պատմում. Բուստամ Զալի ու Զոհրաբի հեքիաթը. յաճախորդները նստոտած աւազանի չորս կողմը, ղէյլանների կլկլոցի մէջ, թէյի գաւաթները դատարկելով, մէկ մէկու ետեւից, լսում էին հեքիաթբանին:

Փողոցում մարդիկ աբանների, ջուբանների մէջ, իսկ կանայք չարչանների և չախչուրների մէջ փաթաթուած անց ու դարձ էին անում մեծ լապտերները առաջներից տանել տալով ծառաներին:

Հազիւ անցած կը լինէր գիշերուանից քինդ ժամ¹⁾ և ահա փողոցի ծայրին, այնտեղ ուր շահագրէի տան պատը անկիւն էր կազմում, երեւացին երեք կանայք, որոնցից մինը թեւքի տակին մի ջաբբա²⁾ ունէր պահած, իսկ երկրորդը գլխին դրած մի բօխչա: Այդ երկու կանայք հետեւում էին երրորդին, որի մետաքս չարչաւից, ուրբանդի ոսկէ հանգոյցներից խանրմ լինելն հեշտ իմացւում էր: Փորձառու աչքը կարող էր սակայն դիտել, որ մի անբնական բան կար խանրմի քայլերի և չարժումների մէջ: Այդ երեք կանայք, տարակոյս չը կար, դուրս էին գալիս շահագրէի հարամխանայից, որի դուռն մեծ փողոցի վրայ դուրս եկող դարբանտից³⁾ էր, որտեղ ուրիշ այլ դուռը չը կար: Բօխչան տանող կնոջ չարչաւից և քայլուածքից Սէլիմն անմիջա-

1) Պարսիկները ժամի հաշիւները եղանից են սկսում, արեամուտքից, ուրեմն երրօրական մօտ ժամը 11-ին գիշերուայ: 2) Արկղիկ: 3) Նեղ, փոքր փողոց, որ մի մուտք ունի:

պէս ճանաչեց Եասամանին. նա ենթադրեց, որ շահ-
զադէ խանըմը երեւի հիւր է գնում Լէյլա խանըմի մօտ
և Եասամանը եկել է հրաւիրելու ու առաջնորդելու,
զարմանում էր միայն որ իշխանունհին միայն մի աղա-
խին է վեր առել հետը, հակառակ սովորութեան և
ոտքով է գնում, փոխանակ ոսկեսարաս ջորու կամ սպի-
տակ էշի վրայ հեծնելու:

Երբ երեք կանայք մօտեցան սրճարանին, շաթիրները
վեր կացան և Սէլիմը խոր դուրս տուեց առաջից
գնացող խանըմին. վերջինս մի տեսակ ցնցուեց, կար-
ծես երկիւղից. բայց Եասամանը մօտենալով նրան ինչ
որ փսփսաց ականջին և խանըմը շարունակեց ճանա-
պարհը: Այդ միջոցին յանկարծ մի իրարանցումն սկսուեց
փողոցում: սրճարանից մարդիկ սկսեցին դուրս թափ-
ուել և վազել դէպի շահզադէի տան մեծ դուռը. «Ալլահ,
Ալլահ, լուում էին ցած ձայնով արտասանուած խօսքեր,
դահիճներն են եկել, ինչ է պատահել»: Խանըմի ծընկ-
ները կարծես կծկուեցին. նա արձանացած կանգ առաւ
սրճարանի մօտ, բայց Եասամանը մօտենալով կամաց
միմնջաց. «ի սէր Ալլահի, աղա, բեզ մի կորցնի, մեզ ոչ
ոք չէ կարող ճանաչել, այս իրարանցումի մէջ կարող
ենք աննկատելի կերպով հեռանալ, սիրտ առ»: Եւ
դառնալով Սէլիմին, ասաց նրան. «եկ մեր ետեւից,
անհրաժեշտ է, յետոյ կը վերադառնաս այստեղ»:

Եւ երեք կանայք առանց որևէ ուշադրութիւն
հրաւիրելու իրանց վրայ դուրս եկան փողոցից և մօտան
մի այլ նեղ փողոց: Սէլիմը, պատուիրելով Իբրահիմին
գնալ շահզադէի տունը և հսկել, հետեւեց կանանց:

Նրանք դուրս եկան նեղ փողոցից. մօտան այն մեծ
փողոցը, որ յայտնի է այժմ Զըրադ-զազի անունով և
շտապ շտապ գնում էին մինչեւ հառան այն Բազարէի¹⁾
առաջ, որ կից է ռուսաց դեսպանատան շինութեան:
Այդտեղ փոխանակ շարունակելու ճանապարհը դէպի

¹⁾ Փոքր բազար

Իմամ-Ջումայի տունը, նրանք մտան Բաղարչէյի մէջ և երբ երեւաց ռուսաց դեսպանատան մեծ դուռը, խանըմը յանկարծ վազեց, իբրեւ տղամարդ, եւ մի թռիչքով մտաւ դեսպանատան բակը բաց դռնից—իսկ դուռը բաց էր րամազանի պատճառով—այնպէս որ դռան առջև իրանց հրացանները չատմա խփած սարքադները նոյն իսկ ժամանակ շունեցան տեղից վեր կենալու։ Խանըմի ետեւից ներս վազեցին երկու աղախինները, որոնցից մինը անմիջապէս ցած դրեց բօխչան և այնտեղից հանեց տղամարդի ջուբբա, գլխարկ և կօշիկներ։ Խանըմը դէն ձգեց չարշաւը, հանեց չախչուրները, ուրբանդը եւ երբ հագաւ տղամարդի շորերը, ապշած եւ դուրսը կանգնած Սէլիմի աչքերին երեւաց երիտաւարդ, գեղեցիկ Բէհման-Միրզա շահադէն։

Ի տես Շահի եղբոր դիւանատան զինուորները և զուլամները վեր թռան եւ հրացանները բռնելով զինուորական պատիւներ տուին շահադէին, որն, դիմելով զուլամներից մէկին, բարձրաձայն ասաց. «Գնացէք յայտնեցէք ջանաբ վէզիր-մուխտարին ¹⁾, որ Բէհման-Միրզա շահադէն եկել բէստ է մտել ամենահզօր ռուսաց իմիէրօթօրի դրօշակի տակ»։

Եւ անմիջապէս զնաց ու կանգնեց մեծ դռան այն կամարի տակ, որի վրայ ծածանւում էր ռուսական դրօշակը։

Սյդտեղ, նա ազատ շունչ քաշեց. նա ապահով էր. նա գիտէր, որ ռուսական հզօր արձանի թեւերի տակ գտած ապաստարանը, բէստը այնքան նուիրական է, որ նոյն իսկ ինքը Մահմէդ Շահը եթէ գալու լինի, ոչինչ անել չէ կարող։ Դեսպանն եւս, երկրի նուիրական աւանդութիւններն խախտել չէ կարող, ուստի եւ կամայ ակամայ ստիպուած է իր հովանաւորութիւնը շնորհել յանուն ռուսաց մեծազօր կայսրի։

Ապա գառնալով իր աղախինն ասաց. «Բէգում,

¹⁾ Բարձրապատիւ լիազօր դեսպանին։

գնահատելի ճանաչողական, որ կեանքս ապահով է»:

Եւ առնելով Եսասմանի ձեռքից շաքար, որի մէջ էր իր ամբողջ գոհարեղէն գանձը, յուղուած ասաց. «Շնորհակալ եմ, Ալլահը թող օրհնի քեզ, թող իմամ-Րիզան վարձահատոյց լինի քեզ քո անձնուիրութեան համար, առ այս մատանին յիշատակ»:

Եսասմանը չորեք և համբուրեց շահագողէի փէշերը, և ստացաւ զմրուխտի թանկագին մատանին. խափշիկուհին լացեց. «Թող Ալլահը սիրագիւն ¹⁾ անէ քո թշնամիներին»:

— Իսկ դու, Սէլիմ շաթիր, գնա պատմիր անցած-դարձածը Բէգլար-բէգուն. թող նա և քեօսա ²⁾ Հաջին կատողեն բարկութիւնից. ասան որսը թռաւ:

Սէլիմին մնում էր միայն խոր գլուխ տալ և հեռանալ: Նա գնում էր կոր ի գլուխ. այժմ միայն հասկացաւ թէ որքան մեծ վտանգ է սպառնում իրան. կարող են կարծել, որ ինքը նպաստել է Շահագողէի փախստին և այն ժամանակ ոչ ոք նրա գլխին մի բխտի անգամ չի տայ: Ի՞նչ անել, ինչպէս ազատուել.

— Ախ, անիծեալ Եսասման, այս ինչ օյին հանեցիր գլխիս. հիմա ես ի՞նչ անեմ:

— Ես քեզ այդքան յիմար չէի կարծում, աղա Սէլիմ, ի՞նչ պէտք է անես. պէտք է օգուտ քաղես և դեռ ընծայ ստանաս Բէգլար-բէգունց: Վաղիր, պատմիր Աբբաս-խանին և Բէգլար-բէգուն ինչ որ տեսար աչքովդ և լսեցիր ականջովդ. չէ որ դեռ ոչ ոք չը գիտէ որտեղ է փախել Շահագողէն: Իմ անունս մի տար, իսկ Բէգումի համար ինքը կ'ասի, որ չէր իմանում խանըմը ուր է գնում և կարծել էր, որ խանըմն է, որովհետեւ Շահագողէն խանըմի շորերն էր հագել: Շուտ արա վազիր, իսկ ես կը գնամ տուն:

Սէլիմը քաշեց կրունկը և սլացաւ. Երբ նա հա-

1) Հալածական, 2) Գօշ:

սաւ Բէհման Միրզայի տունը, այդտեղ արդէն հասկացել էին փախուստը և մեծ իրարանցումն կար։ Աբբաս-խանը սաստիկ յուսահատ՝ ֆալախկայի էր կապել տունը Շահզադէի սպասաւորներին, և պահանջում էր յայտնել, թէ որտեղ է թաղնուել Շահզադէն։ «ձեզ փայտի տակ սատկեցնել կը տամ, գոռում էր նա, ձեզ թիբա-թիբա անել կը տամ, ձեր միսը աքցանով պոկել կը տամ, ձեր լէշը փողոցներով քաշ քաշ անել կը տամ, եթէ չը յայտնէք, որտեղ է թաղնուել Շահզադէն»։

—Վալլահ, Բիլլահ, չը գիտենք, անտեղեակ ենք, լացում էին խարազանի հարուածների տակ սպասաւորները։

Դահիճները նոյնպէս յուսահատ էին. եթէ Շահզադէն չը գտնուի, նրանք չեն ստանայ այլ եւս Մէլիք-Դասըմ Միրզայի տուած 200 թուման նուէրը։

Այդ բոլէին լեղապատառի նման բակը մտաւ Սէլիմը։

—Խան, ասաց նա, գլուխ տալով Աբբաս-խանին, ես գիտեմ որտեղ է Շահզադէն։

Եւ նա պատմեց ինչ որ գիտէր. նա, ի հարկէ, չէր կարող երեւակայել, թէ կնոջ հագուստի մէջ Շահզադէն է. նրան միայն կասկածելի էր թուացել, որ Շահզադէ խանըմը մի հոգի աղախնու հետ գուրս էր եկել տանից, հետեւել էր տեսնելու, թէ որտեղ է գնում, և այդ ձեւով իմացել էր պատահածը։

Աբբաս-խանի ուրախութեան սահման չը կար. նա այժմ իր գլուխը ազատուած տեսաւ. նա իսկոյն յղացաւ մտքում ծրագիրը, ինչպէս պէտք է յայտնէր եղելութիւնը Շահին և սադրազամին։ Երբ նա եկաւ, Շահզադէն արդէն վաղուց կանացի հագուստով փախած է եղել և ոչ ոք չէր կարող կասկածել ու ըմբռնել, թէ Բէհման-Միրզան կանացի հագուստ կը հագնէ։ Նա գիտէր ուրեմն իր գլխի գալիքը և հետն էլ տարել էր իր գոհարեղէնը։

Եւ հրամայելով արձակել սպասաւորներին ֆալախ-

կայից, նա ձի նստեց ու բշեց դէպի սադրազամի տունը:

Սէլիմ շաթիրը վազեց Բէգլար-բէգու տունը, որպէս զի ինքն առաջինը յայտնի ոստիկանապետին անցրը:

Այդ երեկոյ Բէգլար-բէգին իր երանութեան դա-
գաթնակէտին հասած էր կարծում իրան. երկու ամիս
առաջ, իբրեւ հաւատարիմ մուսլիմ, նա չորրորդ քեա-
բին էր կատարել և օրինական երեք քեաբինաւոր կա-
նանց թուին աւելացրել էր չորրորդը. նա առել էր
Շահզադէ Աբդար-Միրզայի աղջկան և այդպիսով ու-
նէր Շահզադէ խանըմ կին: Սակայն յիմարութիւն էր
ունեցել մի սխալ գործելու, որ իրան շատ թանգ էր
նստել. յոյս դնելով իր գեղեցկութեան, հարստութեան
վրայ, նա թոյլ էր տուել իրան խախտել աւանդական
սովորութիւնը, որի համաձայն ամուսինը, երբ մտնում
է անկողին, և կինը Շահզադէ խանըմ է, պէտք է
սպասի մինչեւ կինը մտնի անկողին—առադաստ, ապա
ամուսինը պէտք է մտնի անկողին ոչ թէ կողքից, այլ
ներքեւից, կնոջ ոտքերի կողմից, բարձրացնելով վեր-
մակը և սահեցնելով իր գլխի վրայով: Դա յարգանք
և պատիւ է, որ տրւում է կնոջ ծագումին: Կնոջից է
կախուած ազատ կացուցանել ամուսնուն այդ յար-
գանքը մատուցանելուց: Արդ, Բէգլար-բէգին մտել էր
անկողին ոչ թէ ներքեւից այլ կողքից և սաստիկ գըռ-
գռել էր Շահզադէ խանըմի բարկութիւնը. նա վռն-
դուել էր անմիջապէս և այդ օրից Շահզադէ խանըմը
զլանում էր թոյլ տալ նրան կատարել իր ամուսնական
պարտաւորութիւնը: Վերջապէս ընծաներով և աղա-
չանքով կարելի էր եղել ողորել և կակղացնել գեղանի
հարսի սիրտը, որն, վերջապէս դիմել էր թոյլ տալու
նրան անխափան կատարել իր ամուսնական պարտա-
ւորութիւնը պահպանելով, ի հարկէ աւանդական ձե-
ւականութիւնը:

Այդ երեկոյ, իֆթարից յետոյ, Բէգլար-բէգին շտապել էր սովորականից մի քիչ առաջ մտնել հարամ-խանէն. նա արդէն հաշտուել էր շահզադէ խանըմի հետ. աղախինները արդէն փռել էին գորգի վրայ ան-կողինը և Բէգլար-բէգին գօտին բակած, գլխարկը՝ հանած և թիրմա արաղչինը ¹⁾ դրած, սպիտակ վար-տիրով, սառն օշարակի գաւաթը ձեռքին պչրանք էր ցոյց տալիս սէգ և սիւրմայով շպարուած իշխանու-հան, որ հագին ունէր միայն հարէմական զգեստ ²⁾. նա շէյր ³⁾ էր ասում Հաֆիզից, Սադիից. նա նմանե-ցնում էր շահզադէ խանըմի ոտները եղնիկի ոտներին, իրանը՝ նօճի ծառին. նա գովում էր նրա երեսի խալը. «այդ խալին—սգեւորուած պոռում էր նա, կրկնելով, բանաստեղծի խօսքերը—կը բաշխեմ Սամարղանդը և Բուխարան»:

Հասել էր արդէն րոպէն, եւ գոռոզ Բէգլար-բէ-գին պատրաստում էր աւանդական եղանակով առա-դաստ մտնել, երբ յանկարծ հարէմխանայի գրսի դու-ռը պինդ կոփուեց: Որ մահկանացուն էր համարձա-կում այդպէս անյարմար րոպէին խանդարել Բէգլար-բէգու երանաւէտ հանգստութիւնը. չէ որ խիստ պատ-ւէրներ էր տուել, որ մինչեւ սհատիի կերակուրը իրան շանհանգստացնեն: Այդ կոփոցի մէջ նա մի չարագու-շակ բան զգալով, սարսուեց. շատ էլ հանգիստ խըղճ-մտանք չունենալով, նա կարծեց, որ գուցէ աշխարհի աղօթարանը նորից բարկացել է իր վրայ. նրա վախե-ցած երեւակայութեան առաջ նորից պատկերացաւ փալախկան եւ գուցէ մետաքսէ պարանը...:

Կոփոցը սաստկանում էր. շուտով լսուեց ոտնա-ձայն. մի քիչ յետոյ աղախիններից մինը վարագոյրի ետեւից կամաց խօսեց. «խան, ֆէրրաշբաշին ասում է, որ իսկոյն պէտք է բիրունին գնաք. ծանր բան է

1) Թասագ. 2) Հարէմում կինը կիսահագնուած պէտք է լինի, մա-նաւանդ անփոխան. 3) Ոտանաւոր:

պատահել. Սէլիմ շաթիրը այս բոլորէն լեղապատառ, վատ լուր է բերել:

Բէգլար-բէգին ծլունկ եղաւ տեղից. նա մոռացաւ եւ սէրը եւ շէյրը. նա շտապով հագնուեց, գօտին կապեց, ջուբան ձգեց եւ սլացաւ դուրս: Բիրունիի աւազանի մօտ կանգնած էր Սէլիմը, որ խոր գլուխ տուեց եւ սպասեց մինչեւ Բէգլար-բէգին կը հարցնէ. նա պատմեց թէ ինչպէս Բէհման-Միրզա Շահզադէն կնոջ ծպտեալ կերպանանքով փախել էր եւ ապաստանել ռուսաց դեսպանատունը, ինչպէս Աբբաս-խանը սադրազամի ֆէրրաշբաշին եկել էր Շահզադէին կուրացնելու եւ գոհարեղէնի ջաբբան վեր առնելու, բայց Շահզադէն վաղուց անհետացել էր: Սէլիմը չը մոռացաւ յայտնելու, որ ինքն է եղել Շահզադէի փախստի տեղն իմացողը:

— Էֆէրիմ, Էֆէրիմ, ասաց Բէգլար-բէգին Սէլիմին, ուսը խփելով. բեզ մի լաւ ընծայ կը հրամայեմ տան»:

Բէգլար-բէգին վերստին գտել էր իր լաւ տրամադրութիւնը. սեփական վտանգի երկիւղն անցած լինելով, նա գոհ էր, որ Շահզադէն փախել է. որովհետեւ սադրազամը նրան չէր յայտնել գործի էութիւնը, այլ միայն պատուիրել էր հսկել տալ Շահզադէի տունը: Այժմ նա զգացնել կը տայ ծերունի սադրազամին, որ եթէ գործը յանձնուած լինէր իրան, այդպիսի ելք չէր ունենայ. միւս կողմից նա կարող էր պարծենալ, որ իր ֆէրրաշներն են իմացել առաջինը Շահզադէի ապաստարանի տեղը: Որքան պիտի կատարէ ծեր աղւէսը տեսնելով, որ որսը փախել էր իր ճիրաններից:

Բէգլար-բէգին հրամայեց անմիջապէս թամբել ձիերը եւ հետն առնելով ֆէրրաշբաշուն ու Սէլիմին, շտապեց սադրազամի ապարանքը:

— Գնացէք ամենակարճ ճանապարհով, հրամայեց նա իր ձիաւորներին. գնացէք հրէաների թաղի միջով:

Արդէն կէս գիշեր էր. փողոցներում անցուղարձը դեռ շարունակուում էր, բայց հրէական թաղում լուռ-

թիւնը արդէն տիրում էր: Անցնելով սինապոզի առջեւից, Բէգլար-բէգին նկատեց, որ այնտեղ լոյս կայ եւ լսում է աղմկալից խօսակցութիւն: Նա պատուիրեց Սէլիմին մնալ հրէաների թաղում եւ իմանալ սինապոզում այդ ժամին գումարուած ժողովի պատճառը:

X

Հրէական թաղը Թէհրանի ամենակեղտոտ թաղերից մինն է. որ փողոց մտնէք, անմիջապէս զգացում է այն բնորոշ հոտը, որ յատուկ է հրէական բնակութիւններին: Կարելի է կարծել, որ այդ թաղի բոլոր բնակիչները մուրացիկ աղքատներ են. ոչ ունեւորն է որոշում, ոչ աղքատը. ամենքը գրեթէ մի տարազով հագնուած, եւ հագնուած բուն պարսկական ձեւով. միայն զադաքի բաճկոնակի վրայ կարուած կարմիր նըշանը մատնում է հրէային: Մեր պատմութեան ժամանակ առելութիւնը եւ հալածանքը Իսրայէլի զաւակների դէմ դեռ շատ սաստիկ էր եւ այդ պատճառով հրէաները, միշտ ենթակայ կողոպտուելու վտանգին, աշխատում էին չը գոգուել մուսուլմանների ընչաքաղցութիւնը եւ ագահութիւնը. նրանք իրանց ձեացնում էին աղքատ զաղարոսներ, թէեւ այդպիսիների թիւն եւ իրողապէս քիչ չէր: Անմաքրասիրութիւնը, կեղտոտութիւնը այնքան մեծ էր հրէաների մէջ, որ նոյն իսկ պարսիկները, որոնք, սովորաբար, չեն փայլում առանձին մաքրասիրութեամբ, զգուանքով էին խօսում քէսիֆ ¹⁾ ջհուզների մասին:

Փողոցները մուլթ էին եւ միայն լուսնի աղօտ լոյսով լուսաւորուած, բայց այնու ամենայնիւ կարելի էր նկատել, որ այդ գիշեր մի անսովոր շարժումն եւ յուզմունք կար հրէաների թաղում: Դէպի սինապոզը տանող ճանապարհի վրայ նկատուում էին ստուերներ, ո-

¹⁾ Աղբատ:

րոնք սահում էին պատերի տակով. դրանք մարդկային ստուերներ էին. երկիւղը ստիպում էր նրանց անդադար յետ նայել, տեսնելու համար, թէ ոչ որ հետամուտ չէ իրանց և այդ պատճառով այդ ստուերները կծկուեցին պատերի տակ, երբ յանկարծ երևաց Բէզլար-բէգին իր ձիաւորներով: Հրէաները լեղապատառեղան կարծելով, որ ամբողջը գալիս է Ջհուդ-Քուշան սարքելու, բայց տեսնելով, Բէզլար-բէգուն միամտուեցին և մինչեւ դետին խոնարհութիւն մատուցին նրան:

Շաթիր Սէլիմը, որ ճանաչում էր հրէաներից շատերին, մօտեցաւ նրանց, խօսակցութեան բռնուեց և իմացաւ, որ այդ գիշեր հրէական մզկիթում կամ սինագոգում, որն իր արտաքին ձևով մզկիթից ոչնչով չէր զանազանուում, պէտք է Ծերակուտական ժողով դուամարուի հրէայ աղկկայ հարցը վճռելու համար և այդ նպատակով Շահի ախոռատանը բխտ մտած ծերունի հրէան, Եսթերի հայրը, ինքն Եսթերը և նրա նշանած Սաւուղը, միախօրի թոյլտուութեամբ, ծածուկ եկել են մզկիթը:

Սէլիմը միացաւ հրէաներին, ասելով որ նա պահպանութիւն կ'անի նրանց և ամենքը ուղեւորուեցին սինագոգը:

Հրէական մզկիթը անճաշակ և անճոռնի կերպով շինուած փայտածածկ մի մեծ աղօթարան էր. գետնին տարածուած խտիրների վրայ ծալապատիկ նստել էին հրէայ ծերունիները. երիտասարդները կանգնած էին լուռ մի կողմում, իսկ գիմացի կողմում նոյնպէս խտիրների վայ, չարշաւներում փաթաթուած նստած էին կանայք:

Մի բանի պղնձեայ մեծ և բարձր եօթնաճիւղեան աշտանակներ, որոնց մէջ տնկուած էին ճարպէ մոմեր, աղօտ կերպով լուսաւորում էին մզկիթը:

Տխուր էր այդ վայրը, տխուր և վշտալից էին նրա մէջ դումարուած Իսրայէլի զաւակները. տխուր էր Իսրայէլը:

Վեր կացաւ տեղից ծերունի խախամբաշին և աղօթողների խորին լռութեան մէջ արտասանեց.

«Լաց, լաց, Իսրայէլ, մոխիր և հող ցանիր գլխիդ, զի ծանրացաւ Տիրոջ աջը քո վրայ»:

Եւ յանկարծ սկսուեց մի ողբ, սուգ ու շիւան պատեց ամենքին: Լացում էին և ծերունիները և երիտասարդները, լացում էին կանայք և ջահէլ աղջրկերքը:

«Տէր Եհովա, Տէր Սաբաօթ, աղաղակ ենք բարձրացնում քո աթոռին, ունկն դիրքո ծառաներին» — նորից լսուեց ըստ լռութեան լացախառն ձայնը:

«Մենք նստած ենք, Տէր զօրութեանց, խաւարի մէջ. մենք պաշարուած ենք երկիւղով: Մենք խորտակուած ենք և վիրաւոր, իբրեւ ծառի ոտը՝ կտտաղի փոթորկից. այսօր ճնճղուկի վիճակն անգամ երանելի է մեզ և նախանձելի»:

— Հող և մոխիր մեր գլխին, ողբացին կանայք:

— Հող և մոխիր վախկոտների գլխին, լսուեց երիտասարդների խմբից մի ձայն, թոյլ և անվստահ:

«Տէր զօրութեանց—նորից լսուեց ըստ լռութեան խախամբաշին ձայնը—մինչեւ երբ գերի մնանք և պանդուխտ օտար երկրում: Այն հողը, որ Դու մեզ ապրելու սահմանեցիր, բանտ դարձաւ և ծով արտասուքի: Մեր տունը սոսկալի բանտ դարձաւ, հացը՝ արիւն, ջուրը՝ դառն բան լեղի: Ծիծեռնակը երկու հայրենիք, երկու տուն ունի. մենք մէկից անգամ զուրկ ենք թշուառաւացանք մենք, Տէր, որպէս ծաղիկ պոկուած մայրարմատից: Ուր է, Տէր, քո խոստացած Մէսիան»:

— Ուր է Մէսիան, ուր է Մէսիան, աղաղակեցին կանայք:

— Չը կայ Մէսիա, նորից լսուեց մի ձայն, այս անգամ աւելի որոշ և կտրուկ:

— Անօրէնութիւնն և անբարշտութիւնն է խօսում քո բերանով, Իսրայէլի անխոհեմ զաւակ—ասաց բահան. — լռիր և ունկն դիր. մեծ է Աբրահամի, Իսրայէլի

Աստուածը: Յիշիր Սաղմոսի խօսքերը. «Ես ամբարշտին տեսայ գոռոզ ե տեղը հաստատ ինչպէս լայնատարած դալար ծառը. բայց մէկ էլ անցնելիս՝ ահա չը կար նա, ման եկայ նրան և չը գտնուեց»: Այսպէս կը լինի ամբարշտի վերջը:

— Հող և մոխիր մեր գլխին, դարձեալ կոծեցին կանայք:

«Տէր, մինչ երբ բոռերը խայթոց, խոզերը ժանկը ունենան, իսկ մենք վէրքեր»:

«Մինչ երբ երկաթը թշնամու ձեռքում, իսկ մեր ձեռքերը երկաթում»:

— Մինչեւ երբ, մինչեւ երբ, յանկարծ թնդաց մի զօրեղ ձայն և մի երիտասարդ, դուրս գալով երիտասարդների խմբից, եկաւ կանգնեց մզկիթի մէջտեղ. մինչեւ այն ժամանակ, երբ ձեր ձեռքերն ևս կը սովորեն երկաթը գործածել, թշնամու երկաթի դէմ՝ երկաթով պատասխանել և յոյսը դարբերով Մէսիայի վրայ չը դնել:

— Սաւուղ, Սաւուղ, բայց անօրէնութիւնն է խօսում քո շրթունքով:

— Ոչ, արդարութիւնն է խօսում. լսեցէք հայրեր, մայրեր, եղբայրներ և քոյրեր:

Ամենքը յառեցին աչքերը Սաւուղի վրայ. դա այն երիտասարդն էր, Եսթերի նշանածը, որին մենք տեսանք մեր պատմութեան սկզբում, երբ մուսուլման ամբոխի հարուածներից չչմած, գլխիկոր գետին էր ընկել: Նա հազիւ 22 տարեկան կար. չը նայելով նրա հագուստի պարզութեան, նրա գեղեցիկ դէմքը, մանաւանդ այդ դէմքի նուրբ գծագրութիւնը իսկոյն աչքի էին ընկնում. աչքերը սեւորակ և մեծ, փայլում էին. ճակատը լայն և բաց էր. զայրոյթի, վշտի բուռն ցնցումը տալիս էր նրա պատանեկական դէմքին առնացի արտայայտութիւն: Աշտանակների մոմերի արձակած աղօտ լոյսը ընկնելով նրա դէմքի վրայ, աւելի

չեղտում էր նրա գեղեցկութիւնը գիշերային խաւարի մէջ:

— Լսեցէք հայրեր, մայրեր, եղբայրներ և քոյրեր, կրկնեց նա, թող ձեր որդին և եղբայրը ձեր առաջ չնորհ գտնի. մի բարկանաք յանդգնութեանս վրայ և մի դատապարտէք ինձ. եթէ իմ լեզուս պապանձուի, քաւրերը և ժայռերը կը խօսեն: Ձեզ ամենքին բա՛լ յայտնի է մեր դրութիւնը. դա ստրուկի, անարգ ստրուկի դրութիւնն է. մենք տէր չենք ոչ մեր գոյքին, ոչ մեր կեանքին, ոչ մեր պատուին. մենք անզօր ենք պաշտպանելու մեր մայրերի, մեր կանանց, մեր քոյրերի պատիւը. մենք վարում ենք անարգ կեանք, արհամարհուած, ատուած ամենքից: Վերջին մուսուլման գեադան անգամ իրաւունք է համարում նախատել մեզ. թքել մեր վրայ, բեասիֆ ջհուդ անուանել մեզ: Լեղի է այն ջուրը, որ խմում ենք, աղու է այն հացը, որ ուտում ենք. շունը մեզանից աւելի պատիւ ունի և այս անարգ, ստրկական, անասնական վիճակը մենք համբերութեամբ տանում ենք, կրում ենք սերնդից սերունդ, հարիւրաւոր դարերից ի վեր: Մեր մէջ անհետացել է զգացումը, ամօթի, բարկութեան, վրէժխնդրութեան զգացումը. մենք ինքներս դէմ ենք անում մեր պարանոցները մեր թշնամիների սրին. մենք մոլկնից աւելի վախկոտ ենք դարձել, մենք մեր սեփական ստուերից վախում ենք: Եւ այս ամբողջ անարգութիւնը մենք տանում ենք, որովհետեւ 2000 տարուց ի վեր սպասում ենք, որ կը դայ Եհովայի խոստացած Մէսիան, որը կ'առաջնորդէ մեզ նորից Աւետեաց երկիրը, մեր անձկալի հայրենիքը, կը նուաճէ ամբողջ աշխարհը, Իսրայէլի լծին կ'ենթարկէ մեզ հարստահարող, ճնշող ազգերը, մեր ոխերիմ թշնամիներին և թոյլ կը տայ մեզ յագեցնել մեր վրէժխնդրութեան ծարաւը, լուանալ, սըրբել դարերով մեր վրայ կուտակուած անարգական արատը: Աւաղ, 2000 տարի մենք սպասում ենք այդ Մէսիային, բայց նա չը կայ ու չը կայ. Տէրը, Որրա-

համի, Մովսէսի, Դաւթի, Սողոմոնի Աստուածը մոռացել է մեզ: Ժամանակ է ուրեմն, որ մենք մտածենք վերջ դնել այս անարգ վիճակին, մարդավայել կեանք ունենալ ուրիշների պէս, եթէ ոչ մահը հաղարպատիկ գովելի է այսպիսի ստորաբարշ կեանքից:

Մզկիթի մէջ տիրել էր այնպիսի խորին լռութիւն, որ դրսից անցնողը երբէք չէր կարող գուշակել, թէ այդտեղ բազմամարդ ժողով կայ. այդ չարաշուք լռութեան մէջ Սաւուղի ձայնը թնդում էր որոտաձայն:

— Դու հայհոյում ես, տղայ, քո հայրերի Աստծուն, կասկածելով նրա խոստման մասին, ասաց խախամներից մինը. դու մոռանում ես, որ Տէր Եհովան խոստացել է մարգարէների բերանով մեր հայրերին ուղարկել Մէսիային: Եւ այն Աստուածը, որ նկուն արեց եգիպտացիներին, որ տուեց Սինա սարի վրայ հրեղէն բոցի մէջ Մոփսէսին տասը պատգամները, այն Աստուածը, որ յարուցեց Սաւուղին, Դաւթին և Սողոմոնին, չէ կարող դրժել իր խոստման: Եթէ Տէր Սաբաւթը դեռ այց չէ ելանում մեզ, եթէ Մէսիան դեռ չէ յայտնուում և Իսրայէլը դեռ դատապարտուած է ստրկութեան ու անարգութեան, պատճառը մեր ծովացած մեղքերն են, որ մեր գլխի մագերից շատ են: Ուրեմն պահիր լեզուդ չարութիւնից և թող քո շրթունքները նենգութիւն չը խօսեն. լռիր և մի վրդովիր Իսրայէլի հաւատը:

— Ոչ, լսեցէք դուք, մեռել թաղողներ, դուք որ քարոզեցիք ստրկութիւն, սովորեցրիք մեզ ստրկութիւն, լսեցէք, երկչոտ կրծողներ, դուք, որ կոչում էք համբերութիւն, համբերութիւն. լսեցէք, դուք հաստակաշի ոնգեղջիւրներ, դուք որ անդգայ էք հարուածներին, դուք որ ունիք ժանիք, եղջիւրներ ոչ թշնամուն, այլ միմեանց հարուածելու: Դուք հասցրիք մեզ երիտասարդներիս այն դրութեան, որ մենք մի հաւմորթել անգամ վախենում ենք և պարսիկը ծաղր ու նշաւակ է չինել մեզ, ասելով «վախկոտ իբրեւ ջհուդ», երբ կամենում է մէկին նախատել: Դուք այսօր հա-

ւաքուել էք այստեղ մի անարգ գործ կատարելու, գործ արժանի ստրկին. դուք, կամենալով ազատել ձեր ան-
ձը, ուզում էք զոհել մի անմեղ աղջկան, մատնել նրան
անպատիւ, անարգ կեանքի, բայց վկայ է Տէրը, որ
ես թոյլ չեմ տայ այդ, այլ բաւական է այն նախատին-
քը և տանջանքը, որ ես կրեցի. ես թոյլ չեմ տայ որ
նշանածս զոհուի. միայն իմ դիակի գնով կարող էք
կատարել ձեր անարգ գործը:

Ամբողջ ժողովը խոր յուզմունքի մէջ լսում էր Սա-
ւուղի խօսքերը. վաղուց նա այդպիսի համարձակ և
յանդուգն ճառ չէր լսել:

Սաւուղը, որ մի քանի օր առաջ, ինչպէս տեսանք,
ոչխարի հեզութեամբ տանում էր Ֆանատիկոս մահմե-
դական ամբօխի հարուածները, թուրը ու մուրը, այժմ
բոլորովին կերպարանափոխուել էր, յուսահատութիւնը,
սիրած նշանածին, գեղեցիկ Եսթերին կորցնելու վտան-
գը բարոյական մի նոր յեղափոխութիւն էր առաջ բե-
րել նրա սրտի և հոգու մէջ. նա վճռել էր իր սեպա-
կան արեան գնով ազատել իր նշանածին և նրա պա-
տիւը: Նրա ճառը ոչ միայն ազդեցութիւն գործեց
հանդիսականների վրայ, այլ գրգռեց նրանց համա-
կրութիւնը դէպի Սաւուղը և Եսթերը:

Խախտմները զգացին այդ և շտապեցին հակադդե-
ցութիւն առաջ բերել ժողովի վրայ:

—Քո խօսքերը, Սաւուղ, բղխում են յուսահատու-
թիւնից և երիտասարդական անզուսպ կրքից, իսկ յու-
սահատութիւնը և կիրքը վատ խորհրդատուներ են:
Յիշիր Սաղմոսի խօսքերը. «Սպասելով սպասեցի Տիրոջը
և նա նայեց ինձ և լսեց աղաղակս: Եւ ինձ հանեց
կորստի հօրիցը, տիղմոտ ցեխիցը, և վէմի վրայ կանգ-
նացրեց ոտներս և դնացքս հաստատեց: Երանի այն
մարդուն, որ իր յոյսը իր Տիրոջ վրայ է դնում»: Մենք
ոչ մի զօրութիւն չունենք կռուելու, դէմ դնելու, մենք
պէտք է սպասենք, մինչեւ Տէրը մեր օգնութեան հաս-
նէ: Եթէ մենք չենք զոհի մեր մի աղջիկը, կը կորնչեն

մեր բոլոր աղջիկները, կը կորչի ժողովուրդը. մահ է սպառնում ամենքիս, մահ է սպառնում մեր բոլոր տղաներին, աղջիկներին: Թող Իսրայէլը, Ծերակոյտը խօսէ, որովհետեւ ծերունիների բերանով իմաստութիւնն է խօսում:

«Լսիր ժողովուրդ, մահմեղականները այս պահանջն են անում մեզանից, տալ Եսթերին այն սէյիդին, որի հետ բեաբին են կտրել. եթէ մերժենք «Ղհուդ-քուշանը» անխուսափելի է: Մենք շատ լաւ գիտէնք, որ կառավարութիւնը անզօր է մօլլաներին դիմադրելու: Ճակատագիրը այնպէս է տնօրինել, որ Եսթերը մահմեղականի կին լինի, նա պէտք է հնազանդէ իրան վիճակ ընկած բաժնին և փրկէ Իսրայէլը, որ կորստի է մատնուած:

— Թող խօսէ Ծերակոյտը, թող վճռէ Ծերակոյտը, պոռաց ժողովուրդը:

Եւ արդէն այդ խօսքերի շեշտից նկատելի էր, որ հանդիսականների տրամադրութիւնը փոխուել է: Այդպէս է ամբոխի հոգեբանութիւնը. նա մի րոպէ առաջ խղճում էր Եսթերին, նրա մէջ խօսում էր մարդասիրական զգացմունքը. բայց երբ իմացաւ, որ այդ զգացմունքը կարող է փնտռել իր սեպական կաշուին, իւրայիններին, գութը անհետացաւ, զգացումը լռեց և նրան փոխարինեց եսասիրական ցանկութիւնը — աւելի լաւ է նա կորչի, բան ես. աւելի լաւ է մինը զոհուի, բան շատերը:

Սառուղը զգաց այդ հոգեբանական փոփոխութիւնը և, դառնացած, անէծք մրմնջալով, լռեց:

Ծերունիները սկսեցին խորհրդակցել կամաց: Ապարադունապետը հանդիսաւոր ձայնով ասաց. «Մեծ է Իսրայէլի Աստուածը, մեր հայրերի Աստուածը, բայց Իսրայէլը կորուստեան վտանգի ենթարկուած զօհ է պահանջում. սինեդրօնը վճռում է որ Եսթերը, Բէնեամինի դուստրը, ազատէ ժողովուրդը այդ վերահաս վտանգից: Ինչ է Բէնեամինի կարծիքը»:

Ամենքի նայուածքը ուղղուեց ծերունուն, սա վեր կացաւ և արտասուրը թափելով, հեկեկալով ասաց.

— Ես բազմաթիւ զաւակների տէր էի. Տէրը առաւ ինձանից. ես հարուստ էի, Տէրը խլեց հարստութիւնս. մնացել է մինուճար զաւակս, որ ծերութեան միջիթարիչս, նեցուկս է. այդ էլ էք ուզում խլել՝ Վայ ինձ, վայ ինձ:

— Բէնիամին, ասաց խստաբար խախամբաշին, Յորը ունէր եօթը որդիք, երեք աղջիկ, եօթը հազար ոչխար, երեք հազար ուղտ, հինգ հարիւր լուծ եզ և հինգ հարիւր մատակ էշ. Եհօվան խլեց այդ ամենը և նա սակայն չը թերահաւատեց ինչպէս դու:

Ծերունին դուլսը բաշ գցեց, ապա մի խոր հառաչ արձակելով, ֆատալիստի հեզութեամբ ասաց.

— Թող օրհնուի Տիրոջ կամբը:

Եւ հեծկտաց նա դառնակին, Իբրև գազան մոնչեց Սաւուդը և ամբողջովին բոց ու կրակ կտրած, մի ոստումով անցաւ կանանց կողմը ու կանգնելով գետնին նստած Եսթերի առաջ, պոռաց.

— Ես համաձայն չեմ, ես իմ նշանածիս չեմ տայ. տեսեմ ով է համարձակում մօտենալ:

Եւ օդի մէջ շողացրեց մի փոքրիկ դաշոյն, որ հանեց գօտու միջից:

Ձենք Տիրոջ տաճարի մէջ. ամբարշտութիւն, ամբարշտութիւն, գոռացին խախամները:

— Նա խելագարուել է, պոռացին միքանի անձինք:

— Տեսնենք ինչ է ասում ինքն Եսթերը, ասաց բարբին. Եսթեր, զաւակս, ասա, կամենում ես փրկել Ժողովուրդը: Իսրայէլի փրկութիւնը բեզանից է կախուած:

Տիրեց խորին լռութիւն:

Կանանց դասից բարձրացաւ մի կին և մի քանի քայլ առաջ գնալով կանգնեց մզկիթի մէջտեղ, սինդորօնի առաջ: Նա դէն գցեց չարշաւը և երիտասարդները չը կարողացան զսպել հիացման և սքանչացման բացազանջութիւններ:

Նազելի և գեղեցիկ էր Եսթերը, Բէնիամինի աղջիկը։ Բեհեզեայ փոքրիկ թասագի տակից թափուում էին ուսերի վրայ սեւ սաթեայ վարսերը և հասնում մինչեւ ոտները. մարգարտեայ մի մանեակ, ձգուած պարանոցին, աւելի գունատ էր դարձնում նրա գաղտակրից մորթը. աչքերը խորունկ և սեւ՝ արտայայտում էին կուսական անմեղութիւն. բայց՝ բարձր և մէջքը սեղմուած ոսկեայ կամարով և առ հասարակ ամբողջ կերպարանքից բուրում էր թարմութիւն, երիտասարդութիւն և գարնան կենարար աշխուժութիւն։ Նա ամենայն իրաւամբ կարող էր ասել. «Ես Սարօնի ծաղիկն եմ, հովիտների շուշանն եմ»։ Նրա շրթունքները որդան կարմրի թելի նման, ցոյց էին տալիս իրանց արանքից մարգարտանման ատամներ, իսկ այտերը կարմրած էին կիսած նռնի նման։ Սաւուղը, չլացած՝ աչքերով ուտում էր իր նշանածին և աղերսագին նայուածքը՝ յառել էր նրա երեսին։

Նորից թնդաց ծերունի ըաբբիի ձայնը.

«Եսթեր, զաւակս, կամենում ես փրկել Իսրայէլը»։

—Այո, կամենում եմ, կտրուկ շեշտով պատասխանեց աղջիկը։

—Թող օրհնեալ լինի այն արգանդը, որ ծնեց քեզ. հայր Աբրահամի օրհնութիւնը լինի Բէնիամինի տան վրայ։

Դաշոյնը ընկաւ Սաւուղի ձեռքից, դողդոջուն՝ ուշագնացի պէս, նա մօտեցաւ Եսթերին և պինդ սեղմելով ձեռքը, ասաց.

—Դու, դու, կամենում ես, թշուառական, գնալ սէյիդին։ Ես քեզ տեղն ու տեղն կը սպանեմ։ Անիծեալ լինես դու։

Եւ թուլացած՝ նա ընկաւ գետնի վրայ։

Եսթերը մոռացած կուսական ամօթխածութիւնը, չորեց Սաւուղի առաջ և փսփսաց ականջին.

«Սաւուղ, երգուում եմ մօրս գերեզմանով, երգում եմ մօրս սէրով, որ երբէք անձնատուր չեմ լինի

սէյիդին և ոչ ոքի, բայց թող տուր ազատեմ ժողովուրդը և վստահ եղիր իմ վրայ:

Եւ չարչաւը գցելով, մտաւ կանանց դասը:

— Սաղմոս երգենք, եղբայրներ, ասաց ծերունի րաբբունապետը:

«Հակառակիր, Տէր, մեր հակառակողների հետ, կռուիր, Տէր, մեզ դէմ կռուողների հետ: Վեր առ դէնքդ ու ասպարդ և եկ մեզ օգնելու: Թող ամաչեն և ամօթ լինեն մեր անձը որոնողները. թող յետ դառնան և ամօթ լինեն մեզ դէմ չար խորհողները: Նրանք բամու առջեւ մղեղի պէս լինեն և Տիրոջ հրեշտակը հալածէ նրանց»:

Կէս գիշերից արդէն երկու ժամ էր անցել, երբ Բէնիամինը, Եսթերը Սէլիմ շաթիրի ղեկավարութեամբ գիմեցին Իմամ-Ջումայի տունը: Այդտեղ Եսթերը պէտք է մնար, մինչեւ Իմամ-Ջուման կը քննէր գործը, թէ հրէայ աղջիկը յօժարութեամբ թէ բռնութեամբ է բեաբին կապել սէյիդի հետ:

Վտանգը, գոնէ ժամանակաւորապէս, անցած էր հրէաների համար:

Սաւուղին տարան տուն սաստիկ ջերմի մէջ և մայրը ալբուխարու ջուր խմցնելով, սկսեց աղօթքներ կարդալ:

ՇԱՀՐԻԱՐ

(կը օտրուակուի)

✕